

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

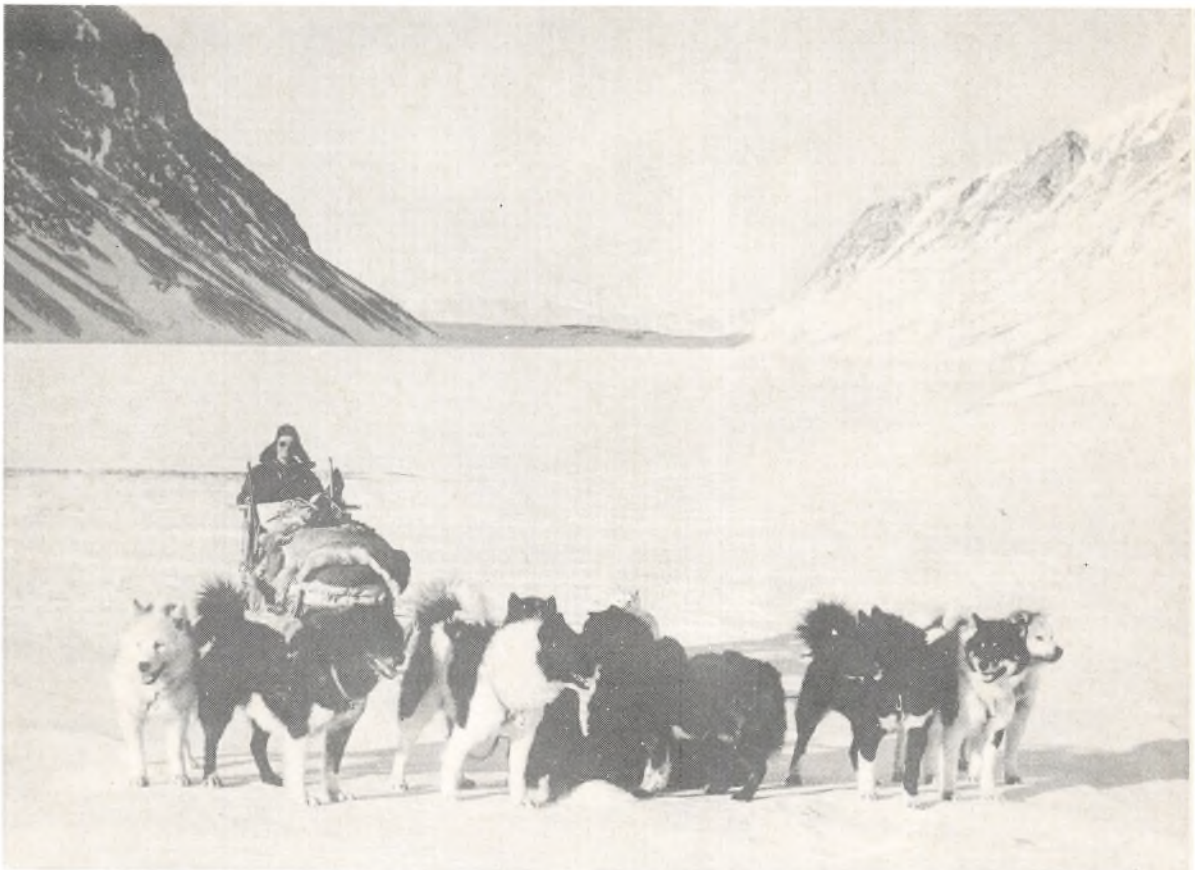

*Lær af fortiden - Lev i nutiden
Virk for fremtiden*

December 1983/Nytår 1984

247 - 41. årgang.

Slædepatrulje på Grønland

Pastor Frede Hansen fortæller om en dramatisk Jul på Grønland, som værnepligtig med slædepatruljen »Sirius«

(Læs side 6)

Medlemsblad for
Dansk Slægtsgaardsforening
 oprettet 5. juli 1941

Redaktion:

Hans Hviid, Fåredammen 11, 5300 Kerteminde,
 telefon (09) 32 14 61.

Kasserer, sekretær og annonceekspedition:

Fru Inger Hansen, Bjerggaardsvænget 9,
 2840 Holte - Postgiro 808 31 42
 Tlf. (02) 80 25 37 mellem kl. 17 og 19).

Slægtsgaardsarkivet:

Adresse: H. C. Andersens Boulevard 4,
 (2. sal t.v.), 1533 København V, telefon (01) 11 67 20.
 Arkivar Margrethe Ransy, telefon (01) 37 73 22.
 Arkivaren træffes på arkivet tirsdag og onsdag kl. 14-16
 eller efter aftale.

Genealog Bo Johansen træffes hver onsdag kl. 15—15.30.

Foreningens revision:

Gdr. Vagn Mathiasen, Langerød, Fredensborg
 Økonomikonsulent Peter Schon Andersen,
 Nordsjællands Landboforening, Hillerød.

Landsstyrelsen:

LANDSFORMAND: Gårdejer Jens P. Petersen, (R), Thyrasvej 7,
 4100 Ringsted, tlf. (03) 61 00 23.

Næstformand: Gårdejer Holger Buch Juul,
 Ribevej 13, Ødsted, 7100 Vejle, tlf. (05) 86 50 21.

Gårdejer Peder Møller Frifelt, Frifeltgaard, 6870 Ølgod,
 tlf. (05) 24 30 87.

Ovennævnte tre udgør bestyrelsens forretningsudvalg.

Gårdejer Jørgen Skoven, »Skoven«, Asdal, 9950 Hirtshals,
 tlf. (08) 97 11 66.

Gårdejer Knud Raunkjær, Raunkjærgaard, Knudevej 3,
 Lyhne, 6880 Tarm, tlf. (05) 25 00 11.

Gårdejer Peder Larsen, St. Engeborg, Ballingvej 5,
 7800 Skive, tlf. (07) 52 24 85.

Gårdejer Poul Ipsen, Paradisgaarden, Ibsker, 3740 Svaneke,
 tlf. (03) 99 65 35.

Gårdejer N. Sehested, Herredsvej 2B, Holmstol,
 8883 Gjern, tlf. (06) 87 50 19.

Gårdejer Chr. Thyboe, Kirkemosegaard, 8991 Spenstrup,
 tlf. (06) 47 70 87.

Gårdejer Vagn Mathiasen, Solgaard, Toeltvej 4, Langerød,
 3480 Fredensborg, tlf. (02) 19 38 37.

Formand for arkivudvalget:

Gårdejer Frede Falk Rasmussen, Vestervang - Marrebæk,
 Tværvej 5, 4873 Væggerløse, tlf. (03) 87 73 57.

Gårdejer Thomas Dahlmann, Vandlingvej 122, Vandling,
 6100 Haderslev, tlf. (04) 52 36 97.

Gårdejer Carl Martin Christensen, Badstrupvej 39, Badstrup,
 5484 Uggerslev, tlf. (09) 85 11 74.

Gårdejer Meta Larsen, »Skovvang«, Præstøvej 107,
 4640 Fakse, tlf. (03) 82 51 45.

Gårdejer Hans Peder Madsen, »Mariesminde«, Røjrupvej 41,
 5550 Langeskov, tlf. (09) 97 23 21.

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, 5350 Rynkeby,
 tlf. (09) 39 13 17.

Formand for bladudvalget.

Æresmedlem af landsstyrelsen.

Revisor Kr. Foged, København.

Æresmedlem af foreningen.

Julen og Hjemmet

Højtiderne bringer bud om egentlige værdier ud-
 sprunget af livets største hændelser som de ses når
 guddommelige kræfter forener sig med levende
 jordiske skabninger.

Sådanne budskaber kommer til os ved julen, på-
 sken og pinsen.

De største gåder får sin forklaring og giver næ-
 ring til tro, håb og kærlighed som omsætter sig i
 drivkraft og udløsende egenskaber der giver me-
 ning ved at være til.

Over årets gang imellem højtider ses frelse, men-
 neskedom og åndens udbredelse til en hel verden
 med fortsættelse i følge, der sætter alt hvad der er
 fortalt os om gerningen, undere og ord i perspek-
 tiv. - Alt sammen forudsat at man siger ja til bud-
 skabet og dets sandhed.

Og det er det vi gør ved juletid. I julen begynder
 det hele, det der kan give glæde og fred, hvis sindet
 åbner sig og kaldet modtages. Det kald der kan le-
 de til den lykkefølelse der bruger godhed, og som
 også er det ondes modstykke.

Julen er en regulator der giver balance, så vi ikke
 ender i det værste, i en egoisme der udover selvfø-
 lelse og kynisme forplanter sig til handlinger der
 drager nedad og væk fra det bedste.

Og julen bliver de aldrig helt glemte egenskabers
 opvækker, hvis vi selv vil det. Værldernes bedøm-
 melse i menneskesjælen kunne vi også sige. Min-
 derne dukker frem, gerningerne bliver nære, tak-
 ken kommer til at leve allerøverst - det bliver til
 kræfter der styrker og lægger alen til væksten.

Jul er husketid tilbage til slægtens virke, til re-
 sultaterne ved voksnes anstrengelser, til hjemmets
 gode stemning, til generationernes samstemmende
 fællesskab under gamles og unges medvirken til
 følgeskabet i hverdag og fest udover ageren, på
 kirkesti og ved stille samtale i lyst og nød.

Julen og hjemmet har dragninger af ubetalelig
 skønhed og kraft, og herfra fører det fremad - om
 der ellers er god vilje. Lad os huske de egentlige ju-
 leglæder, når vi ni igen skal fejre højtiden. Og lad
 os bede om bedre hensigter hos os selv og udover
 kloden.

Glædelig jul til danske slægtshjem.

Jens. P. Petersen.

Medlem af
**Dansk
 Fagpresseforening**

Omkring fire langelandske gårde

STRANDGÅRDEN

Strandgården er af fire gården på Langeland - Botofte, Holsmose og Kulepile hedder de andre tre - der er forbundet i nært slægtskab gårdene imellem. En af efterkommerne fhv. skoleinspektør Laurits Gotfredsen har i et smukt lille bogværk samlet gårdens historie.

»Slægtgården« har fået lilladelse til at gengive gårdens historie, som vi med stor taknemmelighed i dette og kommende nr. vil bringe.

H. Jensen 21

Det må begynde med Strandgården. »Derfra min verden går«. Navnet er ad nyere oprindelse. Rettelig burde gården nok have heddet »Boesgård«, eftersom den ligger på »Boes Banke«, hvem så den Bo har været. Han må i hvert fald i fjerne tider have spillet en rolle på dette strøg, da flere andre lokaliteter har fået navn efter ham. Således benævnes bakken i gårdens sydlige udkant på det originale matrikelskort »Boesbiere«, og en mindre bakke nær ved stranden »Boesholm«. Endelig har det skarpe sving mod Snøde i mands minde været kaldt »Bohjørnet«.

Far var født på gården den 7. november 1865. Han var meget velbegavet, videbegærlig og håndsnild. Han fik fornavnene Hans Christian. Hans var en opkaldelse af morfaderen Hans Petersen og Christian efter fars yngste farbroder »Christian i Botofte«. Han ville vistnok gerne have været holdt til bogen, men da hans yngre broder Carl var død som lille, måtte Far indstille sig på med tiden at skulle overtage gården, som endnu i hans barndom og ungdom var fæstegård under Tranekær, og den gamle lensgreve, »excellensen«, ville

kun modstræbende slippe jordegodset. Det skete først omkring 1890, da sønnen havde overtaget grevskabet. Det var altså min farfar, der blev den første selvejer.

Endnu i Fars ungdom var der ingen dér på egnen, der kom på højskole eller landbrugsskole, så Far var selvlært. Men han havde som ung været i lære hos Christian i Botofte. Denne farbroder var kendt over hele øen som et mekanisk talent; han havde fx konstrueret en skovplov, en plov, der kunne anvendes til pløjning af skovbund, da den kunne »fri sig«, når den gik over en trærod. Han havde lavet et hestedrevet maskin-anlæg for snedkermesteren i Tranekær, og så var han den eneste på øen, som ejede redskaber til at bille kværnsten. Alle aftener vinteren igennem stod man på værkstedet. Hvordan det stod sig med landbruget, ved jeg ikke, men man havde indtryk af jævn velstand, når man kom i gården.

På sessionen blev Far kasseret, fordi hans håndflader var misdannede efter en forbrænding han havde fået som barn.

Som før nævnt fik min farfar lejlighed til at

købe sin fæstegård til ejendom, da lensgreven i 1890 fremlagde en plan for et ensartet salg af bondejorden i de langlandske sogne undtagen Tranekær. Ved købekontrakt, underskrevet 17. juni 1891, fik min farfar gården overdraget til »arvfæsteejendom« for det nøjagtige beløb 14.835 kr. og 80 øre. Heraf var de 2.835 kr. 80 øre arvfæsteafgift, beregnet til 8 tdr. byg årlig. For de 7.000 kr. udstedtes en panteobligation til Grevskabet Langlands Fideicommis. Det var utrykkelig anført, at jagtretten medfulgte. Leverancen af »fattigkorn«, 1 skp. 3 1/5 fdk. byg årlig, i »gode og forsvarlige varer«, var prioritet i gården fremfor enhver anden hæftelse. Hertil kom til fattigkassen 1 1/5 skilling sølv; hvordan denne ydelse skulle omregnes, er ikke nærmere angivet. Men hvert år den 8. november kom Ferdinand fra fattighuset og »sagde til« om leveringen til Mortensdag. Han vidste, at der på denne dato var et eller andet tilbage fra Fars fødselsdag.

Den 12. oktober 1893 giftede Far sig med Hansine Henriette Hansen fra Holsmosegården i Snøde. Mor var født den 30. oktober 1866, og var således næsten jævnaldrende klassekammerater fra Snøde Skole. Man kunne måske nu have ventet, at de skulle have haft skøde på gården. Men »de gamle« var ikke til sinds at slippe ror-pinden aldeles omgående. Rent faktisk arbejde mine forældre som karl og pige de første halvfjerde år af deres ægteskab, en situation, der jo nok trods udsigterne til ejerskab har krævet en vis evne til både offervilje og ligevægt, ikke mindst hos »pigene«. Hvorledes de blev aflønnet, har jeg aldrig hørt nævne. Men den 8. april 1897 fik min Far skøde på Strandgården. Jeg gætter på, at min morfar »Peter Holsmose« med en vis tilfredshed har anbragt sit navn som vitterlighedsvidne sammen med Christian Lohals. Mine bedsteforældre »Laves og Jane« blev boende i aftægtsstuen, og det blev min farmor, der lærte mig at læse og at kende kortene.

Der var på dette tidspunkt ikke mere end 5-6 malkekøer på gården. Mor havde medbragt én; det var hendes medgift, og hun havde fået lov til selv at udvælge den blandt køerne på Holsmosegården. Da Far i 1919 gav gården i forpagtning til min søster Petra og hendes mand Niels Peter Nielsen, var besætningen fordoblet.

Der var kun 2 heste. Svinebestanden var nærmest kun til brug i egen husholdning, og det samme gjaldt fårene, men disse var billigere at føde; de gik ude undtagen i den strengeste vintertid.

★

Min farfar havde, som man siger, »giftet sig til gården«. Min farmor var den yngste i en større søskendeflok, som jeg ikke har rede på i alle enkeltheder, men efter lokal sædvane var det hende, der til sin tid, når forældrene gik på aftægt, skulle overtage fæstet. Hun var døbt Juliane Petersen. Ikke alle i søskendeflokken havde dette efternavn, idet stedets tidligere sognepræst havde holdt sig til en ældre fortolkning af dåbsforordningen af 30. maj 1828, hvorefter børnene skulle have faderens efternavn i stedet for patronymikon. Det medførte for denne række søskende, at de ældste havde efternavnet Hansen, da faderens navn var Hans Pedersen.

Min farmor var kun 15 år, da hendes mor døde den 4. maj 1863. Hans Pedersen var på dette tidspunkt, hvad man dengang vel nok forstod ved en »ældre mand«, 66 år, men altså ikke ældre, end at man godt kunne forvente, at han indgik et nyt ægteskab, og hvis dette skete, og han startede med et nyt kuld børn, ville min farmor risikere at se sin »sædvane-arveret« til fæstet fortabt.

Der er her, »Mads Skrædder« kommer ind i billedet. Mads havde hjemme i »Det lille København«, den fornemme, folkelige benævnelse på et par småhuse, der lå ved den vestlige ende af Ennebølle Strandvej, helt ude ved kysten. Som onvanderende skrædder kom Mads i forbindelse med en mængde af egnens folk og var sædvanligvis godt underrettet og indviet i alle lokale problemer. Han besøgte jævnligt sine naboer på Pellegården, Ole Pelle Olsen, »Ole Pelle«, og hans kone »Martha Pelles«. Ved en sådan lejlighed kom han ind på spørgsmålet om at finde en passende ægtemand til »Hans Pæsens Jane«, og her vidste Martha Pelles straks råd. Hendes broder Lars var nylig kommet hjem fra krigen og gik nu og arbejdede som karl på fødegården henne i Botofte uden udsigt til at kunne overtage gården, så Lars Gotfredsens fremtid var kun usikker. Han var ganske vist 14 år ældre end Jane, men havde til gengæld haft tid til at opsørgle nogle hundrede rigsdaler.

I virkeligheden var forbindelsen »smedet« den dag på Pellegården. Martha og Mads førte nu forhandlinger hver til sin side. Det var slet ikke så ligetil, som det kunne synes. Jane havde nemlig en ældre broder, Frederik, der ikke i tide havde sørget for at gifte sig ind på en gård, og ham kunne »man« ikke lade i stikken. Følgen blev den meget beklagelige, at gården - efter tilladelse fra ministerium og grevskab - blev delt i to halvdele. Frederik fik den nordre, og her byggede han »Rønnehøj«. Men herefter var der også klar bane, og den 14. januar 1865 blev Juliane Pedersen af Snøde viet til Lars Gotfredsen af Botofte.

Så overtog de fæstet, og Hans Pedersen gik på aftigt.

Allerede den 21. november 1864 havde Lars fået lensgrevens tilsagn om fæstet; fæstebrevet blev udstedt den 27. november 1865. Han skulle i indfæstning betale 1.200 rdl., og dertil kom en hel række andre ydelser: landgilden, forfalden hver Mortensdag, 4 tdr. byg samt 1 skp. fodedbyg til godsforvalteren, jordebogspenge 48 sk. i rede sølv, afløsning af hoveri in natura, omregnet fra 3½ tdr. havre til 4 rdl. rede sølv. Hertil kom brandpenge og det tidligere nævnte fattigkorn.

Gårdens bygninger skulle én gang årlig inden 1. august kalkes udvendig, stuehuset tillige indvendig. Hegn og grøfter skulle holdes i forsvarlig stand.

Synsforretning afholdtes den 15. september 1865 af sognefogederne Anders Knudsen i Fodslette og Hans Jørgen Hansen i Snøde. Gårdens bygninger må på dette tidspunkt have stået næsten, som de var opført ved udflytningen. Der var stensat brønd i haven, hvorimod staldbrønden på gårdspladsen ikke er nævnt. Der er kostald i gårdens sydvestre hjørne, men kvægholdet omtales overhovedet ikke; det har næppe været stort. Hestebestanden er svundet betydeligt ind efter hoveriets afløsning. Der var en brun hoppe på 4 år og en brun vallak på 2½ år. Det anføres i synsforretningen, at de begge var fortrinlige og dygtige arbejdsheste og skønnedes at være tilstrækkelige til gårdens drift.

I den nordre ende af vestlængen havde Hans Pedersens forældre haft deres aftægtslejlighed, og den flyttede han nu selv ind i. I hans aftægtskontrakt, der var godkendt af grevskabet, var nøje fastsat, hvad han årlig skulle have til livets ophold for sig og sin husholderske. Ydelsen var ligeligt fordelt på begge gårde. Listen er lang:

»48 Skæpper Hvede, 4 Td. Rug, 3 Td. Byg, 1 Td. Bygmalt, 2 Skæpper hvide Kogearter, 2 Td. Kartoffler, 4 Fdk. Sommersmør, 8 Lispund Renskaaren Flesk, 1 Lispund Fedt, 4 Lam, hvoraf de tvende med Ulden paa og de to klippede; Lamme udtages af H. Pedersen selv af Flokken førend vi slagter. Fra 1ste Maj til 1ste Novbr. 2 Kander nymalket Mælk daglig og fra 1ste Novbr til 1ste Maj 1 Kande daglig saalænge vi har Mælk og i Mangel heraf betales i Haanden med 5 sk. 6 Pund Humle, 1 Lispund god Ost, 2 Skæpper gode Pærer, 2 Skæpper viinsure Æbler, 2 Skæpper gode gjemme æbler, 8 Pund Kirsebær, 4 Snese Æg, 2 Kalvefjerdinge i Løbet af Vinteren.« Hertil kom det fornødne brændsel, både tørv og kakkellovsbrænde, og endelig skulle han være sikret »en hæderlig Begravelse efter Egnens Skik og Brug«.

Så rykkede Hans Pedersen ind i aftægtslejligheden. Skal man dømme efter hans kontrakt, har han ikke lidt nød. Da Far voksede til, færdedes han meget sammen med sin morfar, der berettede om sine drengear, da gården endnu lå oppe ved bygaden i Snøde. Han havde været med til at vogte kvæg herude på de yderste marker under Kanonbådskrigen 1807-14 og kunne mindes, at de af og til, når det gik løs ude i bæltet, måtte drive køerne i læ nede i lavningerne, »Sennepskuglen« siger god for hans beretning.

Da han døde i januar 1875, havde gårdens bygninger siden udflytningen kun stået i lidt over et halvt hundrede år, og da det må anses for utvivlsomt, at det meste af materialet var taget med fra den gamle gård i Snøde, var det nok kun rimeligt, at min farfar fandt en fornyelse tiltrængt. Han besluttede da i 1875 at opføre et nyt stuehus. Hans broder Christian havde kort i forvejen bygget et stuehus med ydermure støbt af cement, og denne metode blev nu også taget i brug på Strandgården. Familien boede, mens byggearbejdet stod på, i den ledige aftægtslejlighed. Til skillerum i det nye hus benyttedes hovedsageligt sten fra det gamle. Huset fik tag af røde tegl fra Peter Madsens teglværk i Egersund, hvorfra de var transporteret direkte med sejlskib.

Jorden trængte stærkt til en grundforbedring, og min farfar gik i gang med at mergle, et slidstomt og langvarigt arbejde. Der fandtes endnu i min barndom tre nedlagte og nu vandfyldte mergelgrave på ejendommen.

I øvrigt skete vist kun det nye, at gården blev tilsluttet det andelsmejeri, som dannedes i 1889. Mælkestuen, der lå forsænket ½ etage i stuehusets nordøstlige hjørne, fik dog indtil videre lov at bestå.

(fortsættes i næste nr.)

Artiklens forfatter fhv. skoleinspektør Laurits Gotfredsen.

En dramatisk Jul på Grønland

oplevet af pastor Frede Hansen

Sognepræst i Dalby på Hindsholm Frede Hansen fortæller nedenstående om en dramatisk Jul, han som værnepligtig oplevede i Grønland, under en af de berømte slæde-patroljer, der gik under navnet »Sirius«.

Slædehold 2 i slædepatroljen »Sirius« var på vej hjemover til hovedkvarteret i Daneborg på Nordøstgrønland.

Efter at vi i 29 døgn havde ligget vejrfast i en hytte nordpå, gled skiene støt og monotont langs slædens sider. To mand og ti hunde på vej mod Daneborg og julen.

Sidste år nåede vi slet ikke hjem, men tilbragte julen i en gammel fangsthytte.

Holdt vejr og føre, hvad begge dele så ud til at gøre, ja, så var der gode muligheder for at nå hjem.

Et par dage før jul ankom vi til en gammel forladt fangstation 25 km fra Daneborg, hvor vi mødte et par af vore kammerater, der ligeledes kørte mod jul.

De kom fra Mestersvig flyveplads og havde julepost med. Hurra! Breve hjemmefra. Selvfølgelig ingen pakker. De havde nok at slæbe på i forvejen, bla. en kasse whisky. Dejligt at mødes efter flere måneder på rejse.

Vejret og føret holdt. Lillejuleaftensdag kom vi hjem, trætte og snavsede. Tak til hundene for slæbet og belønning i form af sælkød og som dessert en dejlig stripe spæk.

Rart at blive vasket »til nedringet«, efter flere måneders »afholdenhed« i så henseende.

Hovedkvarteret var et træhus. Baraklignende med flådens lyseblå farve.

Hele huset blev opvarmet af »Benjamin«, - en koksovn i overnaturlig størrelse.

»Sirius« som det hed, var sådan indrettet, at stuen lå i husets midte, omkranset af værelser, radiatorer og køkken. Hyggeligt og trygt at være hjemme efter mange nætter i hytter og telt, - og så var det lillejuleaften! På kortbølge fik vi denne aften julehilsener fra familien hjemme i Danmark.

Min mor havde indtalt sin hilsen en dag i oktober i studiet i Odense.

Denne aften blev der rørt lidt ved de mere vemodige strenge. Alle lyttede med på alles hilsener. Tog del i hinandens glæder og lo med, når et familiemedlem lod humoren »spille«. Kort sagt: Vi følte os alle som én stor familie.

Eriks søskendefolk var så stor, at vi alle hjalp til med at holde styr på, om hele holdet blev nævnt.

Et sidste vend ud til hundene. Det frøs ca. 35 grader. Stjerneklart og funklende nordlys overalt. Trætte gik vi til køjs. I morgen har vi jul.

Juletravilhed kendte vi da også til. Grisen var forlængst slagtet. Tænke sig at mænd, der er vandt til at slagte okser og sæler og af og til en bjørn eller hvalros, havde det elendigt, når grisen skulle lade livet.

Men hver sommer, når skibet (årets eneste) ankom, medførte dette tre smågrise tiltænkt patroljemaver ved juletid.

Men - flæskesteg skal der til, også selvom nogle følte, at det var den rene og skære kanibalisme.

Vi havde skam også et juletræ, - ikke et rigtigt levende træ, men et kosterkaft, i hvilket der blev boret små huller til »grenene« d.v.s. pinde i blomsterpindestørrelse, - alt majsommeligt lavet af Jens. Han var tømrer og fra Bornholm.

Træet blev bevokset med grønt papir. Julepynten lavede vi selv og stearinlys havde vi nok af.

Vel ikke et rigtigt juletræ. Men det var nu rigtigt nok!

Kokken og hans makker havde travlt med at klargøre julemiddagen. Rødvinen skulle hilse på »Benjamin« for at få hævet temperaturen lidt.

Vi andre havde nok at gøre med bl.a. at pakke gaver ind til hinanden. Oftest små ting. Ja. Henning gav mig en fin pibe. Jeg blev så rørt og glad, at jeg omgående gav ham én af mine.

Først bagefter opdagede jeg, at hans dejlige gave var »tyvstjålet« i mit værelse. Harmløst og befriende at være sammen med disse gode venner.

Julemiddagen klokken 18.00. Vi har fået en speciel hilsen fra den kvindelige speaker ved musikradioen i Island.

Det kan sætte liv i kludene!

Vi sidder rundt om bordet. De fleste i khaki skjorte og holmensbenklæder. Sidstnævnte beklædningsgenstand havde jo ved udleveringen en buksbensbredde af maritime dimensioner, hvorfor flere af os havde fjernet adskillige mængder stof, og derefter syet buksebenene sammen med seaming (sejlgarn vi brugte til at sy hundeseler med). Vel ikke det store spragled farveorgie, men sorte benklæder sammensyet med khakifarvet sejlgarn var skam festligt.

På denne aften havde en enkelt pyntet sig med et spraglet slips. Dengang som nu. Nogen skal altid gøre sig bemærket. Jeg havde købt slipset ved en af vore talrige fester.

Stegen var god. Rødvinen også. Og der var nok af begge dele. Først kongens skål. Så glædelig jul. Ris a'lrhænde med mandelgave manglede heller ikke.

Patroljeforstanderen røg hollandske cigarer. I sig selv en noget blandet fornøjelse, især for os andre.

Denne aften var hans cigar revnet, og for at få orden i »trækket« havde han udbedret revnen med et stykke hæfteplaster.

Alt gik godt indtil ilden nåede reparationen. Så blev han hældt ud af stuen.

Jul eller ikke?!

Op til jul og også juleaften havde vi flere gange over radioen talt med den norske radiostation Myggebogten, som meddelte, at deres fangstmand ikke - som aftalt - var kommet hjem til jul.

Derfor blev Mathis' og min og ikke mindst hundenes julefrihed afbrudt julemorgen, hvor vi på hver sin slæde i mørket kørte sydover for at lede efter den forsvundne.

Men selvom vi var på rejse denne juledag, så var det alligevel en smuk og værdig afslutning på en arktisk jul. Føret var godt. Det var bidende koldt. Himlen var som et lydøst festfyrværkeri. Fuldstændig ubeskriveligt.

Nordlysene fyldte himmelhvelvet med orange, grønne - ja alle farver i en sådan mængde og med en sådan styrke, som kun polarhimmelen kan præstere.

Dejligt at være på rejse.

Dejligt at have oplevet skønheden, når den er størst.

Dejligt at tænke på hen under jul.

Frede A. Hansen.

ps.: Den forsvundne kom hjem i god behold.

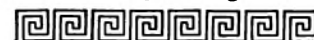
Tegning af:

Bypumpen

af redaktør Edvard Andersen

Aage Jørgensen

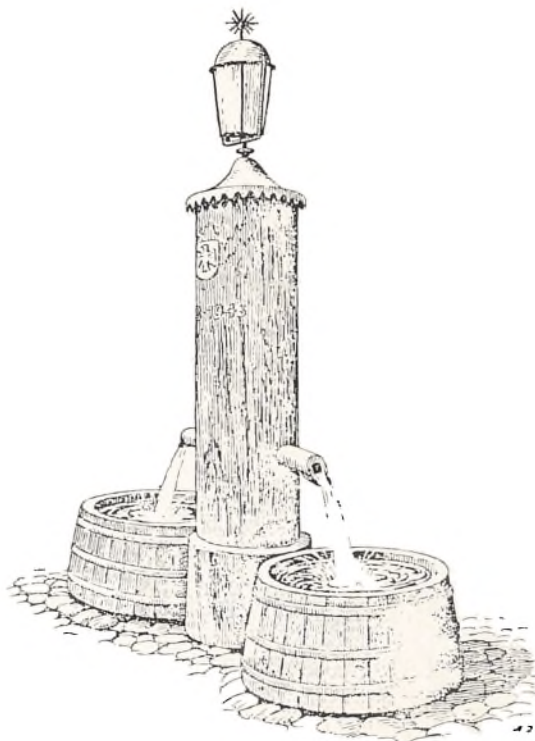

Der er skrevet og digtet meget om bystævner, bylaug, bymænd, byorne o.s.v., men om den nyttige og uundværlige bypumpe og bybrønd er der ikke digtet eller skrevet ret meget.

Der er dog ingen tvivl om, at vandforsyningen i de gamle landsbyer kunne være et problem. Flere steder havde man et eller flere rindende og rislende vandløb enten igennem landsbyen eller i umiddelbar nærhed. Herfra kunne man hente vand til husholdningsbrug, bl.a. til ølbrygning, eller man vaskede tøj i vandløbet. Hjulmanden og smeden kunne lægge vogntøj til »iblødning« for derved at gøre træet stærkere til hverdagsbrug.

Men det var langt fra alle landsbyer, der havde rindende vand til rådighed. Herom kunne der måske laves en interessant undersøgelse. Hvor åløb og bække savnedes i den egentlige landsby, måtte man grave fællesbrønde, hvorfra madmor eller tjenestefolk hentede vand til køkkenet.

Der kunne være anlagt en stor og dyb brønd, bygget op af kampesten, forøvrigt et meget risikabelt og farligt arbejde for brøndgraverne, og der blev også gravet mindre og udmærkede brønde ved enkelte større gårde. Man kender vippebrønde, hejsebrønde, vindebrønde, tjærede bypumper med

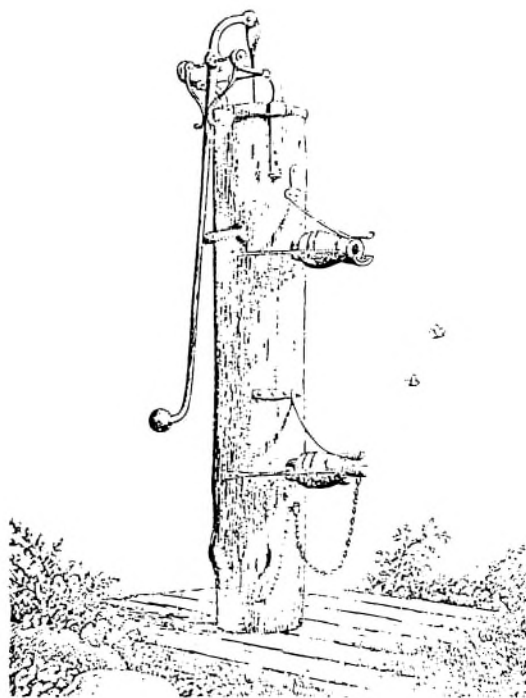

Torvepumpe fra Ringkøbing.

»tud og tut«. Sidstnævnte type var forsynet med udløbstud i forskellig højde eftersom man afhentede vand i håndbårne spande eller fik til opgave at fylde vandtønder eller trækar i tilfælde af ildløs i nærheden.

I købstæderne havde borgere adgang til bypumper, der var placeret på et centralt sted, oftest på torvet. Sådanne typer kender man fra Ærøskøbing, Ringkøbing, Kerteminde, Faaborg og mange flere steder. Megen fantasi og håndværkssnille blev udnyttet ved udformningen og opstillingen af sådanne fælles pumper. De kunne være runde eller kantede og forsynet med dekorationer, og de var udført af træ eller metal. Både private og fælles pumper fik »vintertøj« af halm eller klæde. Efter udskiftningen og udflytningen fra landsbyerne blev alle bedrifter og hjem uafhængig af den fælles brønd og pumpe. Hver gård fik sin egen brønd. Senere kom der vandværksvand i byer og større samlede bebyggelser. I nutiden er de ældgamle brønde og fælles pumper sjældne. De er blevet til museumsgenstande, men der var en gang, da de var uundværlige i både landsbyer og købstæder.

Edvard Andersen.

Bypumpe fra Pebringe.

Fra arkivet

I de kommende numre vil vi bringe forskelligt stof fra Slægtsgaardsarkivet. Vi har allerede en spændende artikel om godsejeren Nils Linde, der blev gift med Karen Rosenkrantz fra godset Landting nord for Herning.

Desværre tillader pladsmangel ikke at vi kan bringe artiklen i dette nummer - men som et eksempel på det arbejde arkivet udfører for slægtsgårdsmedlemmerne bringes i et uddrag fra folketællingslisterne slægten fra Slotsgaard i Egebjerg gen-

nem 5 generationer (1787.1860). Slægtsregistret er udarbejdet af et medlem af slægten Anders Kjellerup. Vi kan tilføje, at var registrationen ført op til dato, ville mindst 3 (tre) generationer kunne føjes til.

Hvis De ikke har optegnet Deres slægt (anerne), skulle De engang prøve, det er mere spændende end nogen kriminalroman og kan byde på mange overraskelser.

Se overfor

Fra arbejdsmarken

Slægtsgaardsarkivets formand Vagn Mathiasen har i november måned på Gladsaxe Bibliotek deltaget i arkiv-kursus arrangeret af »Sammenslutningen af lokalhistoriske arkiver«.

Der blev holdt tre interessante foredrag med emnerne: 1) Belysning af stationsbyernes historie. - 2) De religiøse vækkelser - og 3) Foreningslivet.

Kursus sluttede med at vise den meget seværdige film om Vestvolden (som iøvrigt kan lejes hos Militærets Filmstjeneste for 15 kr.).

NORDSJÆLLAND har tirsdag den 13. december kl. 19.30 afholdt generalforsamling og julemøde i Gørløse forsamlingshus.

Efter kaffen talte lektor dr. phil Erik Helmer Petersen.

Erik Helmer Petersen deltog i årsmødet 1982 som repræsentant for »Landbohistorisk Selskab«. Vi fik en interessant aften med ham.

I næste nummer af bladet bringer vi referat af mødet.

SJÆLLAND SYD afviklede onsdag den 9.-11. 1983 sin årlige teatertur.

53 medlemmer havde en fornøjelig aften på Folketeatret, hvor vi så »Eggerød Bank« med bl.a. Erik Páske og Lilly Broberg.

Aftenen sluttede på »Øbrohus« med snitter og hyggeligt samvær.

Foreningens næste arrangement bliver generalforsamlingen torsdag den 26. januar 1984 kl. 19 på Mogenstrup Kro.

RANDERS KREDS afholdt sit årlige efterårsmøde den 23. november på Assentoft Kro med stor tilslutning.

Eftermiddagens taler var tidligere godsinspektør på Kalø O. Thygesen, Rønde.

O. Thygesen, der er en glimrende fortæller, behandlede i sit foredrag bl.a. forskellige afsnit af sin fornylig udkomne bog: »Herregårdsliv på Kalø i et halvt århundrede«. Det blev en både spændende og morsom beretning om hans virke på Kalø Gods, hvor han var ansat i 54 år.

Efter en kaffepause blev der naturligvis stillet O. Thygesen mange spørgsmål, som han besvarede på bedste måde. Det blev i alle henseender et vellykket efterårsmøde, så de 70 mødedeltagere tog fra Assentoft Kro en stor oplevelse rigere.

Christian Thyboe.

Slægtsgårdsarkivet meddeler nye priser:

Diplomkr. 150,-
Første undersøgelsekr. 150,-
Ønskes yderligere undersøgelser
aftales pris med arkivaren.
Folketællingsundersøgelsekr. 60,-

Anetavlerne, der har været udsolgt, kan nu fås igen ved henvendelse til Slægtsgaardsarkivet.

pris: Kr. 38 kr. + porto.

Slægten fra Slotsgaard i Egebjerg

(uddrag af folketællingslisterne)

1787:	Morten Poulsen, f. 1754 Anne Jensdatter, f. 1757 Poul Mortensen, f. 1786	Bonde og Gaardbeoer Hans Kone Deres Søn
1801:	Morten Poulsen, 47 Aar Ane Jensdatter, 43 Aar Poul Mortensen, 14 Aar Kirsten Mortensen, 12 Aar Mette Mortensdatter, 8 Aar Jens Mortensen, 5 Aar	Bonde og Gaardbeoer Hans Kone Deres børn
1834:	Poul Mortensen, 48 Aar Ane Nielsdatter, f. ca. 1785 var Datter af Gdr. Niels Janusen i Egebjerg af 2' Ægteskab Christen Poulsen, 19 Aar Ane Poulsdatter, 12 Aar Morten Poulsen, 16 Aar	Gaardmand Hans Kone Deres Børn
1850:	Morten Poulsen, 32 Aar, f. i Ejsing S. Ane Sophie Andersdatter, 23 Aar f. ca. 1827i Ejsing S., var Datter af Gdr. Anders Christensen, Nedergaard i Ejsing. Anders Mortensen, 1 Aar, f. i Ejsing S. Poul Mortensen, 64 Aar, f. i Ejsing S. Ane Nielsdatter, 65 Aar, f. i Estvad	Gårdmand Hans Kone Husfaders fader, Aftægtsmand Hans Kone
1860:	Morten Poulsen, 42 Aar Ane Sophie Andersdatter, 33 Aar Anders Mortensen, 11 Aar Poul Mortensen, 10 Aar Mariane Mortensen, 8 Aar Mette Christiane Mortensen, 6 Aar Jens Mortensen, 5 Aar var gift med en Moster til Anders Kjellerup, der har udført oven- stående slægtstavle. Andreas Mortensen, 3 Aar Niels Mortensen, 1 Aar Poul Mortensen, 74 Aar	Gaardmand Hans Kone Deres Børn Enkemand

Formentlig er det denne Slægtsgren, Sognefoged N. Chr. Mortensen, Egebjerg, nedstammer fra.

Antagelig er der senere end 1860 født endnu en Søn, nemlig Anders Mortensen, som ejede Raunholt i Ejsing, han døde vistnok i 1843 eller 44. Den førstefødte, som også hedte Anders, maa være død som ung, og derfor er blevet opkaldt af en senere født Søn. Disse Oplysninger er jeg dog ikke hel sikker paa er rigtige. A.K.

Af jorden er vi runden - Til jorden er vi bunden

Fhv. gårdejer Povl Rasmussen, Kertinge, deltog i foråret -83 i en konkurrence Nordisk Landbrugsskole i Odense havde udskrevet om en ny landbrugssang. 150 havde indsendt, hvoraf et par fandt nåde for de strenge dommere. Vi bringer her Povl Rasmussens bidrag, som vi mener fortjener at blive kendt af mange. Komponisten Knud Frøslev har bidraget med en lille iørefaldende melodi.

JORD OG BØNDER

Melodi: Knud Frøslev

Nye tider Den danske jord, hvor sproget klang,
blev priset alle dage.
Men gammel fryd og arbejdsgang
det kommer ej tilbage.
Hver slægt med egne glæder går.
Hver slægt sin egen rytme får
med sorg og glæde blandet.

Modgang Den danske jord sig ændrer ej
mens tiderne de skride.
Og falder modgang på vor vej,
på jorden trygt vi lide.
Men den der ej har modgang set,
han fatter ikke glæden ret.
Og jord gi'r glæder mange.

Forår Når ret sig himlen hvælver blå,
og lærken går af dvale,
da er det tid at tænke på
at få sin jord i tale.
Forlængst er meget arbejde gjort.
Hver traktor står så blank og smurt.
Har kraft i stål og stempler.

Høst Engang gik leen skår på skår.
Engang stod neg i traver.
End stålet over agren går
og bjerger jordens gaver.
Nu mejetærskeren det er
som tunge arbejdsbyrder bæ'r.
En fryd det er at skue.

Efterår Og ploven, den blev et symbol,
bag traktor som bag heste.
Den bringer frem i lys og sol
til sædejord det bedste.
Den pløjer ned alt sygt og dødt
og frem det gode, igenfødt
af jordens dybe gemme.

Status Og når så året rinder ud,
og tanken går tilbage
med stille tak til livets Gud
for arbejdsrige dage.
En tak for jorden, som os gav
til dagligt brød og livets krav.
Af jorden er vi runden.
Til jorden er vi bunden.

Povl T. Rasmussen

Jord og Bønder

(klaverudgave)

Realist og udtryksfuld.

Knud Frøslev

De gamle billeder ...

Der graves tørv på Hindsholm

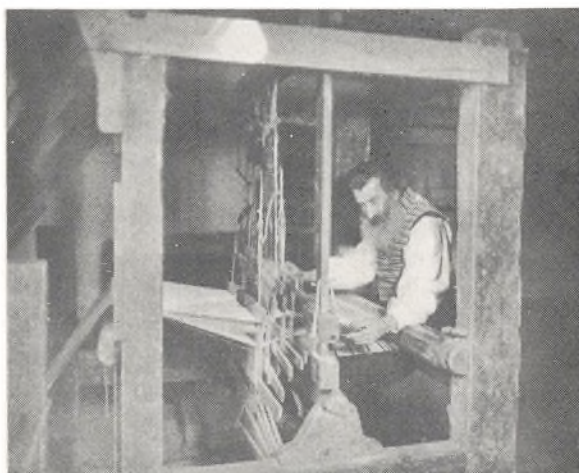
Billedet fra ca. 1914 -

Indsendt af Kerteminde byhistoriske Arkiv

**Parti på Fokkenborg
Det var andre tider
under beskedne kår**

*Billedet fra århundrede skiftet.
Indsendt af Slægtsgaard arkiver*

**Den gamle væver fra Revninge ved
sin 100-årige væv**

Indsendt af redaktør Hans Hviid, Kerteminde.

Bystævnets Træ

Med særlig tilladelse fra forfatteren lensgreve Ulrich Holstein-Holsteinborg, Holsteinborg bringer vi nedenstående historiske kronik om fortidens fællesskab med bystævnet som det centrale og med oldermændene i spidsen, udskiftes hvert år efter en vedtaget rækkefølge.

I de gamle landsby-samfunds miljøer var trivsel og nærdemokrati en naturlighed, der lå i omgangsformen. Nærdemokratiet udfoldede sig på gæstævnet, der tit var lagt under en gammel eg eller lind, sommetider i skyggen af en kreds af stynede lindetræer. Her var samlingsstedet, hvor fælles anliggender drøftedes, sæsonens aktiviteter planlagdes, uenigheder eller overtrædelser forligedes, og hvor der festedes. - Helt tilbage fra historisk tids begyndelse krævede fællesskabet et tæt sammenhold mellem bybørnene.

I de sidste dele af oldtiden opstod de første landsbysamfund; sådanne måtte, omend nok så små og primitive, have regler at rette sig efter. Sådanne regler og aftaler udformedes gennem århundrederne, således at de blev ret udviklede og gjaldt forskellige forhold, landsbymændene imellem. Mundtligt overleverede gennem tiden vandt de hævde som sædvane, som love, man havde at rette sig efter. Disse blev snart betragtede som retskyndige, selvom de ikke var nedskrevne.

I oldtiden synes der ikke at have været jordfællesskab, hvorfor dette ikke kan være årsagen til de ældste sædvane-retlige regler i landsbyerne. Først ind i middelalderen præger jordfællesskabet sædvaneretten, hvilket ses ved middelalderens slutning, da de første landsbylove blev nedskrevne.

Bylauget blev gennem fællesskabets tid en art kommunal organisation, hvor en landsbys gårdmænd automatisk var medlemmer. Denne efter tur fungerende oldermann var den centrale skikkelse i landsbyernes samfundsorganisation. Endnu ved historisk tids begyndelse fattede bymændene i forening beslutninger om landsbyens forhold, og disse mænd udførte derfor funktionen, der svarer til senere tiders gæstævne. Overgangen til oldermændsfunktionen skete ved, at gæstævnet begyndte at befuldmægtige en enkelt til på alles vegne at forfølge en sag på tinget. - Oldermændene skiftede normalt årligt efter tur i en vedtaget rækkefølge, bestemt af gårdenes nummererede beliggenhed i byen.

For bylauget gjaldt i hvert enkelt tilfælde gamle vedtægter, hvis overtrædelse straffedes med bøder, evt. i naturalier til fælles brug.

Mange bestemmelser gjaldt landsbyens fællesdrift, idet de enkelte brugere i udstrakt grad skulle arbejde efter samme skema og havde forskelligt fælleseje. Intet var derfor overladt til personligt initiativ, og følgelig var forbedringer indenfor landbruget næsten umulige at få gennemført.

Også bestemmelser for sikring af ro og orden og værdighed under bystævnets afvikling fandtes, men de blev tit overtrådt. Desuden fandtes almindelige politibestemmelser, hvorfor der også i nyere tid kunne spores rester af en begrænset lokalstrafferet. Nogle steder endte bystævnet med snarere at være festens mindtpunkt i store dele af året. Bøndernes bøder for forseelser imod landsbyvedtægten bestod enten i et vist mål øl eller brændevin, eller i penge, der brugtes til køb af drikkevarer.

Ved fællesskabets opløsning fra slutningen af 1700-tallet forsvandt også bystævnets betydning, omend oldermannstitlen levede videre langt inde i dette århundrede. Nu blev byoldermandens afløser valgt for et helt sogn.

Denne udvikling startede allerede i 1790'erne, ved at der blev givet en lokal, beskeden politimyndighed til sognefogederne, en myndighed, der tidligere udøvedes af landsbyens fællesskab. Men udviklingen fortsatte ved en forordning om fattigforsorg i 1803, en forordning om almueskolen i 1814, hvorefter disse love administreredes ved et lokalt råd med de største selvejere som medlemmer, og med præsten som formand.

Ifølge den nye landkommunal lov valgtes 1844 de første sogneforstanderskaber blandt landsbyens egne, og af dens egne. Opgaverne for dette var for en stor del det samme, som fattigkommission og skolekommission havde arbejdet med, og det blev hovedsagelig også mændene for disse to, der kom ind i sognets styrelse.

Indtil nyeste tid foretoges de byfælles handlinger udendørs på en særlig tildannet plads. Foruden at have betydning som festplads, fungerede stedet også som rådsplads, hvor landsbybefolkningen stævnedes sammen. Pladsens funktion som bystævne gjorde, at den normalt fandtes på

Velkommen til nye medlemmer

Kontorchef Jens Skrumsager Skau,
Kæragervej 14,
2720 Vanløse

Proprietær Ole Færch,
»Overklit«,
Vennebjerg,
9800 Hjørring

Elise og Ernst Nielsen,
»Pilekær«,
Jyderupvej 12,
4640 Fakse

Gerda og Christian Jessen,
Møllegade 68, Holm,
6430 Nordborg

Bodil Nielsen,
Orehøjvej 29,
4320 Lejre

Gdr. Jørn Kjøller,
»Jessegaard«,
Ølenevej 26,
3751 Østermarie

Agnete Gråe Jensen,
Fruegade 20,
4872 Idestrup

Elsebeth og Frode Nielsen,
»Thinggård«,
Varpelev,
4672 Klippinge

Christine og Svend Erik
Lauesgaard Hansen,
Simmersted 24,
6500 Vojens

Grethe og Jacob Palmulund,
»Linelyst«,
Ørnstrupvej 184,
8781 Stenderup

Slægtsgaards- foreningens sommerrejser

Midt i vinterens hjerte kan det være rart at tænke på sommerens glæder. På baggrund af sidste års store succes har landsformanden forberedt sommerrejsen i 1984 fra 15.-22. juni, der er tænkt at skulle gå til Norge igen, nærmere betegnet Gudbrandsdalen med ophold på højfjeldshotel »Sjüsøens Fjeldstue« ved Lillehammer. Prisen er sat til kr. 2650 og 50 kr. ekstra for de medlemmer, der bor vest for Storebælt, men så er også alt betalt selv drikkevarer til frokost og lunch.

Tilmeldingsfristen er sat til 1. maj.

Endelig er en høstrejse til Bornholm forberedt i dagene 15.-19. september 1984.

Udover udflugter til øens seværdigheder er der arrangeret en aften på »Helligdommen« i samvær med bornholmske slægtsgårdsfolk. Prisen med alt betalt er kr. 1850 + kr. 50 ekstra for de, der kommer vest for Storebælt. Tilmelding til denne tur senest 1. august.

I de kommende numre skal vi redegøre yderligere for rejserne og hvad de byder på af oplevelser.

Hans Hviid.

Julehilsner - - Nytårs ønsker

Med dette nummer afsluttes endnu en årgang af »Slægtsgården«...

- Og da det er redaktørens 10' årg., der hermed slutter, føler jeg trang til at bringe en ekstra varm tak til landstyrelse, udvalg og medarbejdere - men først og sidst medlemmerne - uden Jer - intet blad!

Til disse ord skal føjes de bedste ønsker for det nye år - Vi føler alle en angst og klynger os til julebudskabets ord:

FRED PÅ JORD

Hans Hviid

Vi skaffer penge til gårde.

København: Jarmers Plads 2
1590 København V. Tlf. (01) 12 53 00

Århus: Åboulevarden 69,
8100 Århus C. Tlf. (06) 12 53 00

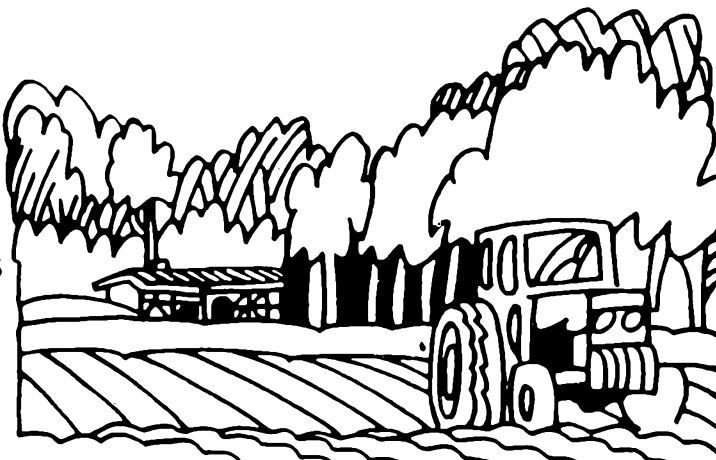
Herning: Viborgvej 1,
7400 Herning. Tlf. (07) 12 53 00

Afd. kontor i Ålborg: Algade 38,
9100 Ålborg. Tlf. (08) 12 53 00

Afd.kontor i Odense: Jernbanegade 16
5000 Odense. Tlf. (09) 12 53 00

Kreditforeningen Danmark

Skaf foreningen nye medlemmer!

Undertegnede foreslår, at nedennævnte får tilsendt materiale om Dansk Slægtsgaardsforening og opfordres til at blive medlem:

_____ Titel

_____ Navn

_____ Postadresse

_____ den _____ 19____

_____ Underskrift

Ønsker man ikke at klippe i bladet, kan forslag indsendes til sekretariatet på alm. postkort.

Skattemæssig rådgivning
Økonomisk rådgivning
Selvangivelser
Generationsskifte
Vejledning ved
ejendomshandler
Regnskab og revision

Speciale: Landbrugsregnskaber
- 20 års erfaring.

Regnskabsfirmaet

K. POULSEN WINTHER

Agronom - Buen - 9800 Hjørring

Tlf. (08) 92 52 88 Privat: (08) 99 83 22

Vi værdsetter danske landbrug

Kreditforeningslån til investeringer, generationsskifte og andre formål optages i Forenede Kreditforeninger og i Jyllands Kreditforening.

Og det er ikke nogen tilfældighed, at det er sådan. Gennem mange års arbejde med vurdering af dansk jord har vi fået et erfaringsmateriale, der kommer dansk landbrug til gode hver eneste dag.

Derfor er De sikker på faglig ekspertise og solid dømmekraft, når De låner i kreditforeningen – og det gør hovedparten af de danske landmænd.

Lånegrænse

De kan optage lån inden for 45% af ejendommens kontante værdi, og besætning og driftsinventar kan medbelånes.

Traditionelle lån

Traditionelle lån er lån, hvor ydelsen er konstant gennem hele lånets løbetid. Disse lån kan optages til alle formål.

Løbetiden er maksimalt 30 år.

Indekslån

Lån til nyopførelse samt om- og tilbygning af landbrugsejendomme, herunder stuehuse, kan ydes som indeksslån.

Løbetiden er maksimalt 30½ år.

Ydelsen på indeksslån er mindre end på traditionelle lån i starten og større senere hen. Ydelse og restgæld på indeksslånet vil blive reguleret to gange årligt på basis af den halv-årlige procentvise ændring i nettoprisindekset.

Tal med kreditforeningen

Men de nøjagtige oplysninger om Deres lånemuligheder får De ved at ringe til kreditforeningen eller ved at henvende Dem til en af vore landbrugskyndige vurderingsinspektører.

Har De lyst til at læse nærmere om låne-reglerne, kan De bestille vor landbrugs-brochure, der fremsendes fra dag til dag.

I Jylland

**JYLLANDS
KREDITFORENING**

6100 HADERSLEV, Astrupvej 13, Tlf. (04) 52 70 00
6950 RINGKØBING, Hemingsvej 3, Tlf. (07) 32 01 11
8800 VIBORG, Set Mathiasgade 1-3, Tlf. (06) 62 33 33
9100 AALBORG, Boulevarden 43, Tlf. (08) 12 38 77
8260 ÅRHUS-VIBY J, Kongsgårdsvej 6, Tlf. (06) 14 88 00

– og på øerne

**FORENEDE
KREDITFORENINGER**

Fynsområdet:
Magelus 2, Postboks 343,
5100 Odense C - Tlf. (09) 11 77 77

Området øst for Storebælt:
Otto Mønstedts Plads 11, Postboks 333,
1503 København V - Tlf. (01) 15 34 34